
اعمال حقوق بشر در درگیری های مسلحانه و راهبردی ایران در این خصوص

نویسندگان

یاسر بهشتی زاده - سمیهبرزگر - جهانگیر بیونی

سرشناسه	بهشتی زاده، یاسر، ۱۳۴۷-
عنوان و نام پدیدآورنده	اعمال حقوق بشر در درگیری های مسلحانه و راهبرد ایران در این خصوص/ نویسندگان یاسر بهشتی زاده، سمیه برزگر، جهانگیر بیولی.
مشخصات نشر	تهران: یاسر بهشتی زاده، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۱۵۹ ص.
شابک	۱۵۰۰۰ ریال: 978-600-04-7832-2
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
موضوع	حقوق بین الملل بشردوستانه- ایران
موضوع	Humanitarian law-- Iran
عنوان	حقوق بین الملل بشردوستانه
موضوع	Humanitarian law
موضوع	حک (رق بین الملل)
موضوع	(War) International
شناسه افزوده	برزگر، جهانگیر، ۱۳۶۰-
شناسه افزوده	جهانگیر، ۱۳۴۰-
رده بندی کنگره	۹۶: ۳۴۷/۱
رده بندی دیویی	۳۴۱/۴۸
شماره کتابشناسی ملی	۴۷۴۴۸۱۳

اعمال حقوق بشر در درگیری های مسلحانه و راهبرد

ایران در این خصوص

نویسندگان:

یاسر بهشتی زاده، سمیه برزگر، جهانگیر بیولی

ناشر: تهران، یاسر بهشتی زاده

طراحی جلد: یاسر بهشتی زاده

نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۰۴-۷۸۳۲-۲

فهرست مطالب

۱۱.....	مقدمه.....
بخش او: کلیات مفهوم و مبانی	
۱۹.....	فصل اول: تعاریف و تاریخچه.....
۱۹.....	مبحث اول: حقوق بشر: دو تانهِ از منظر، تعاریف مفاهیم.....
۲۲.....	گفتار اول: منابع و اصول موحد در زمینه حقوق بشر.....
۲۶.....	گفتار دوم: مبانی و جایگاه قانون بشر دوستانه.....
	مبحث دوم: تقسیم بندی موضوعات منازعات بین المللی (منازاع بین المللی،
۳۳.....	موضوعات غیر بین المللی).....
۳۳.....	گفتار اول: تعریف منازعات بین المللی و منازعات غیر بین المللی.....
۳۴.....	گفتار دوم: تقسیم بندی منازعات غیر بین المللی.....
۳۴.....	الف: آشوبهای غیر بین المللی (داخلی).....
۳۵.....	۱: تعریف منفی یا مقایسه ای.....
۳۶.....	۲: تعریف مثبتی بر خصوصیات.....
۳۷.....	ب: درگیری و آشوب های آزادی بخش غیر بین المللی.....
۳۸.....	ج: جنگهای داخلی صورت گرفته و جنگها و خصومت های مسلحانه غیر مسلحانه.....
	مبحث سوم: مفاهیم و تاریخچه و سیر تحول دخالت های بشر دوستانه پیش از تکوین
۴۰.....	منشور و پس از تصویب ملل متحد و مشروعیت آن.....
۴۰.....	گفتار اول: مفاهیم و تاریخچه مداخله بشر دوستانه و تحول صورت پذیرفته آن.....
۴۲.....	بند اول: مداخلات صورت پذیرفته پیش از پیدایش منشور ملل متحد.....

- بند دوم: پس از تصویب منشور ملل چه مداخلاتی صورت پذیرفت و چه مشرو عیتی داشت: ۴۳
- بند سوم: در زمینه مداخله بشر دوستانه چه تحولی صورت پذیرفته: ۴۷
- مبحث چهارم: مداخله بشر دوستانه از دو منظر کلاسیک و غیر کلاسیک ۴۸
- الف - تعریف کلاسیک ۴۸
- ب - تعریف غیر کلاسیک ۵۱

- بخش دوم: بر مبنای حقوق بشر دوستانه بین المللی در منازعات غیر بین المللی کشورها چه تعهدات و چه تکالیفی هستند
- فصل اول: دخالتها - حمایتی - حامی بشر (در نزاع های غیر بین المللی ۵۹
- مبحث اول: در منشور ۱۹۴۸ مداخله های بشر دوستانه صورت گرفته است: ۵۹
- گفتار اول: چه تعارضی بین مداخله بشر دوستانه با اصل عدم مداخله و اصل عدم توسل به زور وجود دارد: ۶۰
- گفتار دوم: تحول مفهومی در مساله حاکمیت کشورها ۶۵
- بند اول: مسائل داخلی در قلمرو حاکمیتی کشورها: بوجا به بند ۷ ماده ۲ ۶۵
- بند دوم: دگرگونی در مفهوم امنیت بین المللی و نتایج آن بر کشورهای کمزیر ۶۶
- بند سوم: در حاکمیت های دولتی چه گستردگی در توسعه حقوق بین الملل به وجود آمده است: ۶۸
- گفتار سوم: دخالت های بشر دوستانه شورای امنیت سازمان ملل ۶۹
- بند اول: حفظ صلح و برقراری امنیت بین المللی و مساله رعایت نکردن حقوق بشر از منظر شورای امنیت ۶۹

- بند دوم: کم و کاستی های موجود در شورای امنیت و مجمع عمومی در این زمینه
 چه نقشی دارد و شورا چه اقداماتی را انجام می دهد: ۷۶
- الف: کم و کاستی موجود شورای امنیت از منظر منشور ملل متحد ۷۶
- ب: کم و کاستی های خاص موجود در مداخله بشر دوستانه برای شورای امنیت ۷۸
- ج: در زمینه اقدامات و تصمیمات شورای امنیت مجمع عمومی چه نقشی بر عهده
 دارد: ۷۹
- مبحث دوم: در جنگ های غیر بین المللی مداخله بشر دوستانه چگونه و به چه
 کیفیتی صورت می پذیرد: ۷۹
- گفتار اول: تعریف جنگ غیر بین المللی و مشروعیت در نظام مشروط ملل متحد و
 ضوابط حاکم بر آن ۷۹
- ب - مشروعیت جنگ غیر بین المللی در نظام منشور ملل متحد ۸۱
- ج - ضوابط حاکم بر جنگ های غیر بین المللی ۸۱
- گفتار دوم: در جنگ غیر بین المللی (داخلی) مداخله کدو ثالث به چه طریقی
 صورت می پذیرد: ۸۲
- بنداول: طریق مداخله در شورش های داخلی به وجود آمد ۸۲
- الف: ایجاد اختلال در کمک به حکومت ۸۴
- ب: کمک در جنگ های داخلی صورت گرفته توسط شورشیان: ۸۵
- بند دوم: شیوهای عملیات گروهی برای از بین بردن و دفاع مشروع گروه ملی آن ۸۷
- گفتار سوم: موانع موجود در زمینه جنگ های غیر بین المللی (داخلی): ۸۸
- گفتار چهارم: آیا در جنگ های داخلی مشروعیت مداخله بشر دوستانه صورت می
 پذیرد: ۹۲
- گفتار پنجم: مداخله بشر دوستانه سازمانهای منطقه ای به چه نحوی انجام می پذیرد:
 ۹۵

فصل دوم: شورشها و اغتشاشات و جنگ های داخلی در رابطه با کمک های بشر

- دوستانه به چه نحوی است: ۹۸
- مبحث اول: اصول و اعطا کنندگان کمک های بشر دوستانه ۹۸
- گفتار اول: کمک های بشر دوستانه چه اصول و اسناد مرتبط وجود دارد: ۹۸
- گفتار دوم: در کمک های بشر دوستانه چه ارگان هایی دخیلند: ۱۰۲
- بند اول: کشور ۱۰۳
- بند دوم: ارگان ها و نهادهای بینالمللی ۱۰۴
- بند سوم: سازمانها و مراکز بین المللی (NGO's) ۱۰۷
- بند چهارم: احكام های بین المللی صلیب سرخ (ICRC) ۱۰۸
- بند پنجم: رابطه بین خود بین نهاد های مختلف اعطا کننده کمک های بشر دوستانه ۱۱۰
- مبحث دوم: در جنگ های غیر بین المللی کمک های بشر دوستانه به چه کیفیت و چگونه است: ۱۱۳
- گفتار اول: حق یا تکلیف بودن اعطا یا دریافت کمک های بشر دوستانه ۱۱۳
- گفتار دوم: در زمینه ی اعطای کمک آیا شیوه های خاص یا محدودیتهای وجود دارد و چه ضررهایی به بار میآورد: ۱۱۸
- گفتار سوم: تدابیر بشر دوستانه در زمینه ی جنگهای غیر بین المللی ۱۲۳
- بند اول: توانایی انجام مذاکره را داشته باشد: ۱۲۵
- بند دوم: تامین کننده نیازهای موجود ۱۲۷
- بند سوم: برطرف کردن مایحتاج مورد نیاز: ۱۲۷
- بند چهارم: دگرگونی و ایجاد تحول ۱۲۸
- گفتار چهارم: ادغام کردن کمک های بشر دوستانه و وارد شدن از طریق عملیات نظامی: ۱۳۰

- گفتار پنجم: حقوق بشر دوستانه در جمهوری اسلامی ایران..... ۱۳۴
- گفتار ششم: حقوق بشر دوستانه در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران..... ۱۳۷
- گفتار هفتم: سلاح‌های کشتار جمعی و حقوق بشر دوستانه..... ۱۴۰
- گفتار هشتم: تلاش برای ممانعت از گسترش سلاح‌های میکروبی و بیولوژیک..... ۱۴۱
- گفتار نهم: کنوانسیون منع تولید، توسعه و ذخیره سازی سلاح‌های شیمیایی..... ۱۴۱
- گفتار دهم: کنوانسیون ۷۹۹۱ اتاوا در مورد ممنوعیت مین‌های ضد نفر و نابود سازی آنها..... ۱۴۴
- گفتار یازدهم: وضعیت فعلی الحاق به قراردادهای بین المللی..... ۱۴۴
- گفتار دوازدهم: وضعیت ایران در قبال پای بندی و اجرای حقوق متقابل بین ملت‌ها..... ۱۴۷
- منابع و مآخذ..... ۱۵۳

مقدمه

با مطالعه گذرا بر تاریخه مخاصمات، وجود دو نوع از این درگیریها قابل تمایز و تفکیک میباشد. «مخاصمات مسلحانه بین المللی» و «مخاصمات مسلحانه غیر بین المللی» هر دو دارای عنصر درگیری مسلحانه و کاربری زور با هدف سیاسی میباشند. تنها تفاوت شکلی این دو نوع درگیری مسلحانه در ماهیت و شخصیت حقوقی طرفهای درگیری است. به این ترتیب که در اولی، طرفهای درگیر همان کشورها یا مخاطبین اصلی حقوق بین الملل میباشند که واجد ویژگیهای سرزمین، حاکمیت و حکومت، جمعیت و تاریخ مشخص بوده و در دومی، طرفها یکی از آنها، گروه یا تشکیلاتی است که فاقد ویژگیهای یک کشور میباشد. همین تفاوت سبب میشود که در ابتدا این سؤال یا شبهه ایجاد شود که اصولاً مگر حقوق بین الملل با مخاطبی جز کشورها و سازمانهاست؟ و بدین ترتیب این مسئله مطرح میگردد که در زمان بروز جنگ میان طرفهایی غیر از کشورها، چه آئین و مقرراتی اقدامات این گروه را تنظیم کرده و بر آنها نظارت مینماید.

این سؤال و موضوع، مقدمه ای است بر طرح موضوع مهم و در عین حال جذاب «مسئولیت بین المللی» در عرصه کیفری که در این مبحث نحوه و چگونگی رسیدگی به تخلفات و جرایم کشورها، سازمانها، گروهها و حتی افراد حقیقی در نتیجه نقض مقررات بین المللی مشخص میگردد. اما در مورد تخلفات انجام شده در مخاصمات

غیر بین‌المللی (که یکی از طرفهای درگیر و یا تمام طرفهای درگیر، ماهیتهای غیرکشوری و غیرحاکمیتی دارند)، نقض کدام مقررات مطرح است؟ آیا کشورها در زمان بروز درگیری داخلی حاضرند این درگیری را در زیر ذرهبین نظارت مقررات بین‌المللی قرار دهند؟ یا بیشتر راغبند تا موضوع را صرفاً یک مسئله داخلی توصیف کرده و بدین ترتیب با استناد به بند هفت از ماده ۲ منشور ملل متحد، موضوع را از دایره صلاحیت حقوق بین‌الملل خارج نمایند.

بررسی این موضوع می‌تواند تا با عنایت به غنای نسبی حقوق مخاصمات مسلحانه بین‌المللی (اعم از مقررات عرفی یا عهدنامه‌های لاهه و ژنو) میزان تأثیرپذیری مخاصمات مسلحانه غیر بین‌المللی از مخاصمات مسلحانه بین‌المللی و یا به عبارتی «تأثیرات مقررات بشردوستانه در مخاصمات مسلحانه بین‌المللی و غیربین‌المللی» بررسی نماید تا مشخص شود چه مقررات حداقلی وجود دارد که بدون توجه به شکل مخاصمه و ماهیت طرفهای درگیر، قابل اعمال در هر نوع مخاصم‌های بود و چه مقرراتی ویژه مخاصمات مسلحانه بین‌المللی و احياناً غیر بین‌المللی است.

وحسن ختام برآنیم که به مداخله بشردوستانه در جنگهای داخلی که در دهه اخیر میلادی، شکل غالب اغتشاشات جهانی را به خود اختصاص داده‌اند و مشروعیت چنین مداخله‌ای بپردازیم و سپس به این سوال پاسخ دهیم که تکرار چنین مداخلاتی در دهه نود، تحت عناوین مختلف و با بررسی موضوع شورای امنیت ایجاد عرف بین‌المللی نموده است یا خیر و از آنجا که غالب این مداخلات به بهانه حمایت از قربانیان این جنگها و اعطای کمک‌های بشردوستانه به آنان انجام یافته است.

جنگهای «بین‌المللی» و «غیر بین‌المللی» (داخلی) ناهنجاریهای بسیاری، از جمله مختل کردن روابط حقوقی اشخاص و دولتها را در پی دارد. این امر باعث شده است تا حقوق دانان و نهادهای حقوقی مختلف، حجم گسترده‌ای از تلاشهای خود را به منظور جلوگیری از بروز جنگ، به تدوین مقررات و ضمانت اجراها و همچنین تشکیل مراجع رسیدگی به این موارد اختصاص دهند تا در صورت بروز مخاصمات

مسلحانه، آزادی انتخاب طرفهای متخاصم را در به کارگیری روشها و وسایل جنگی، محدود و از حقوق قربانیان آن حمایت کنند. تعیین عناصر تشکیل دهنده جرایم ارتكابی در حین مخاصمات مسلحانه غیر بین المللی از اهمیت زیادی برخوردار است؛ زیرا تعیین این عناصر به دیوان کمک خواهد کرد تا ماده ۸ را تفسیر و اجرا کند به همین دلیل، در سند نهایی کنفرانس رم، کمیسیون مقدماتی با هدف تهیه آیین دادرسی برای اسات کارهای معوقه ایجاد شد. یکی از طرحهای مربوط به ترتیبات عملی به منظور استمرار و شروع به کار دیوان کیفری بین المللی، تعریف عناصر تشکیل دهنده جرایم، از جمله جرایم ارتكابی در مخاصمات مسلحانه غیر بین المللی است.

کمیته بین المللی صلح سرخ به منظور کمک به کمیسیون مقدماتی، متنی را تهیه کرد که بر عناصر تشکیل دهنده جرایم جنگی موضوع صلاحیت دیوان کیفری بین المللی در سال ۱۹۹۰ م.، شامل بود و در همین راستا، نمایندگیهای دائمی آفریقای جنوبی، بلژیک، کاستاریکا، فرانسه، بنگلادش، پاکستان، جمهوری کره و نمایندگی ناظر سوئیس در سازمان ملل متحد در مراکش گرد آمدند که متن مزبور باید به عنوان سند کمیسیون مقدماتی توزیع گردد. با این متن تأکید بر نقض فاحش کنوانسیونهای چهارگانه ژنو، دربردارنده تجزیه و تحلیلی عمیق نظری و عملی در باب جرایم ارتكابی در مخاصمات مسلحانه غیر بین المللی است. کمیته مزبور ضمن تعیین عناصر مادی و معنوی هر جرم به طور مجزا، تفسیری نیز از هر یک از جرایم را ارائه کرده است.

به هر حال، وقت زیادی از جلسات کمیسیون مقدماتی به تعیین عناصر جرایم جنگی اختصاص یافت و اختلافات زیادی بین دولتها در مورد عناصر جرایم جنگی ناشی از نقض قوانین و عرفهای قابل اعمال در مخاصمات مسلحانه بین المللی وجود داشت که می توان به خسارات گسترده، درازمدت و فاحش به محیط زیست اشاره کرد. اما تعیین عناصر تشکیل دهنده نقض قوانین و عرفهای قابل اعمال در مخاصمات مسلحانه غیر بین المللی، با مشکلات کمتری روبه رو بود؛ زیرا این عناصر قبلاً در مخاصمات مسلحانه بین المللی تعیین شده بود و ممکن بود به عنوان مبنایی مناسب برای تعیین عناصر جرایم مشابه در مخاصمات مسلحانه غیر بین المللی مورد استفاده

قرار گیرد. به همین سبب، دولتها تصمیم گرفتند در تعیین عناصر جرایم جنگی مخاصمات مسلحانه غیر بین المللی از عناصر تعیین شده مشابه در مخاصمات مسلحانه بین المللی بهره گیرند.

هنوز دیوان کیفری بین المللی عملاً شروع به کار نکرده است و قابلیت این عناصر در عرصه عمل برای تفسیر و اجرای جرایم جنگی ارتكابی در مخاصمات مسلحانه غیر بین المللی به تدریج با شروع به کار این دیوان آشکار خواهد شد.

تعداد متغیرها: ماده ۲ مشترک کنوانسیون‌های ژنو مقرر می‌دارد: «علاوه بر مقرراتی که باید در زمان صلح به موقع اجرا گذاشته شود، کنوانسیون حاضر در صورت وقوع جنگی که باعث اعلام شده باشد و یا هر نوع مخاصمه مسلحانه‌ای که بین دو یا چند دولت به هم منتهی شود، بروز نماید اجرا خواهد شد ولو اینکه یکی از دول مزبور وجود چنین مخاصمه‌ای را تصدیق ننمایند. این کنوانسیون در هر مورد که تمام و یا قسمتی از خاک یکی از دول متعاقد اشغال نشود نیز مجری است حتی اگر این اشغال با هیچ گونه مقاومت نظامی مواجه نگردد.»

ماده فوق بیانگر نکاتی است از جمله اینکه اولاً مخاصمات مسلحانه بین المللی مخاصماتی هستند که میان دول معظم متعاقد می‌دهند و این وضعیت زمانی است که یک و یا چندین دولت در مقابل دولت دیگر به نیروی مسلح متوسل می‌شوند. ثانیاً شدت و میزان و هم چنین مدت زمان این مخاصمات متفاوت و متغیر است. ثالثاً عدم اعلام حالت جنگی و یا عدم مشارکت آن از سوی طرفین مخاصمه، ملاک و ضابطه‌ای برای تشخیص مخاصمات مسلحانه بین المللی نیست. بنابراین می‌توان گفت که هر اختلافی که بین دولتها بوجود آمد موجب درگیری و در نتیجه بکارگیری نیروی مسلح میان آنها شود یک مخاصمه مسلحانه بین المللی و به معنای ماده ۲ مشترک کنوانسیون چهارگانه ۱۹۴۹ ژنو می‌باشد.

در پی تغییر و تحولاتی که در عرصه روابط بین الملل صورت گرفت اصل «حق ملت‌ها برای تعیین سرنوشت خود» مورد توجه حقوق بین الملل موضوعه قرار گرفت. تصویب پروتکل الحاقی شماره ۲ به کنوانسیون‌های ۴ گانه ژنو در سال ۱۹۷۷ در

همین راستا بوده است. این پروتکل که راجع به مخاصمات مسلحانه بین المللی است موجب بسط و توسعه چنین مخاصماتی شده است یعنی علاوه بر جنگ‌های منظم میان دولت‌ها، مبارزه بر علیه سلطه استعماری، اشغال خارجی و رژیم‌های نژاد پرست نیز مخاصمه مسلحانه بین المللی قلمداد می‌شوند.

در حالی حاضر، درگیری مسلحانه بین دولت به ندرت اتفاق می‌افتد و بیشتر درگیری از نوع مخاصمات مسلحانه غیر بین مللی است که در قلمرو داخلی دولت‌ها روی می‌دهد. ماده ۳ مشترک کنوانسیون چهارگانه ژنو ۱۹۴۹ و مکمل آن پروتکل الحاقی شماره ۲ کنوانسیون‌های ژنو در سال ۱۹۷۷ در مورد مخاصمات مسلحانه غیر بین المللی مستلزم تعریف مخاصمه مسلحانه غیر بین المللی مطابق ماده ۳ مذکور بدین صورت است که چنین مخاصماتی ویژگی بین المللی ندارند و در قلمرو یک دولت میان نیروهای مسلح حکومتی، گروه‌های مسلح غیر بین المللی مطابق با ماده ۱ پروتکل الحاقی شماره ۲ همراه با تحقق شرایطی است و گروه‌های مسلح مخالف بایستی این شرایط را دارا باشند. شرایط مذکور عبارتند از برخورداری از نیروهای مسلح سازمان یافته و دارا بودن یک فرمانده مسئول و نیز کنترل بخشی از قلمرو کشور تا مجموع اینها موجب عملیات نظامی مداوم و مجتمع و نیز اجرای پروتکل حاضر گردد. در یک ارزیابی نهایی می‌توان گفت که مخاصمه مسلحانه بین المللی مخاصماتی هستند که میان دولت‌ها با توسل به نیروهای مسلح روی می‌دهند اما مخاصمات مسلحانه غیر بین المللی مخاصماتی هستند که در قلمرو یک دولت میان نیروهای مسلح حکومتی و گروه‌های مسلح مخالف و یا بین خود این گروه‌ها در یک مدت زمان متعارف روی می‌دهد.